

**Magyar
Természetvédők
Szövetsége**
Föld Barátai Magyarország

www.mtvsz.hu
info@mtvsz.hu
www.facebook.com/mtvsz
1091 Budapest, Üllői út 91/b

Javaslatok az életigenlő gazdaságért

Magyar Természetvédők Szövetsége

2020. április

Az életigenlő gazdaságért

Javaslatok Magyarország „zöld” gazdasági helyreállása érdekében

Tartalom

Összefoglalás	4
1. Magyar Természetvédők Szövetsége	5
2. A hagyományos szakpolitikák meghaladásának szükségessége a túlélés érdekében.....	6
3. A természeti erőforrások fenntartható használata	10
3.1 Éghajlatvédelmi ösztönzőrendszer.....	10
3.2 A területfelhasználás átalakításának ösztönző rendszere.....	11
3.3 Közösségi energia	13
3.4 Lakossági épületek energiahatékonysága – ESCO-típusú épületfelújítási program indítása	14
3.5 Tartós infokommunikációs termékek és tervezett elavulás.....	15
4. Globalizáció versus lokalizáció	16
4.1 A lokalizáció erősítése a gazdaságpolitikában.....	16
4.2 Az élelmiszerönrendelkezés erősítése	17
4.3 Kosár bevásárlóközösségek és egyéb REL-formák fejlesztése	20
5. Pénzrendszerváltás.....	21
5.1 Az állami pénzrendszer (<i>sovereign money system</i>) kezdeményezése	21
5.2 Kiegészítő pénzhelyettesítők létesítése	21
5.3 A fejlődő országok államadósságának elengedése a koronavírus okozta egészségügyi és gazdasági krízis miatt.....	22
6. Vállalati felelősség.....	23
7. Gondolkodásunk és erkölcsünk megváltoztatása	24
Mellékletek.....	25

A javaslatok kidolgozásában részt vettek:

Botár Alexa, az MTVSZ csoportvezetője

Cselószki Tamás, az MTVSZ társelnöke

Dönsz-Kovács Teodóra, az MTVSZ programvezetője

Éger Ákos, az MTVSZ ügyvezető elnöke

Dr. Farkas István, az MTVSZ társelnöke

Fidrich Róbert, az MTVSZ programvezetője, a Fenntarthatóság Felé Egyesület elnökségi tagja

Dr. Gyulai Iván, az Ökológiai Intézet a Fenntartható Fejlődésért igazgatója, az MTVSZ tagja

Dr. Joób Márk, a Soproni Egyetem címzetes egyetemi tanára

Kovács Bence, az MTVSZ programvezetője

Zalatnay László, a Nyíregyházi Kosár Közösség vezetője, az MTVSZ tagja

Kapcsolat:

Éger Ákos ügyvezető elnök

eger.akos@mtvsz.hu

Összefoglalás

A COVID-19 világjárvánnyal kapcsolatban állíthatjuk, hogy a vírus terjedése nem lenne ilyen veszélyes és gyors, ha nem lenne a gazdaság és az élet ennyire globalizált, másrészt a gazdasági hatásai sem lennének ilyen pusztítóak egy helyi erőforrásokra épülő rendszerben. Az újjáépítés során olyan gazdasági átalakuláshoz kell hozzájárulni, amely ellenállóbb a válságokkal szemben, ugyanis a járvány csak egy az egyre sokasodó olyan veszélyek közül, mint az éghajlatváltozás, a biológiai sokféleség csökkenése vagy akár az adósságok eddig soha nem látott, magas szintje. Fel kell ismerni, hogy ezen problémák gyökere is közös, hogy túl sok erőforrást veszünk el a természettől, megbontjuk annak normális működését. A jelenlegi környezetpolitikai paradigma alkalmatlan a környezeti válság leküzdésére, ezért gyökeres, a problémák hajtóerejeit célzó megoldásokra kell törekedni.

Mindezeket figyelembe véve a gazdasági döntéseknek a következő elvekre kell épülniük:

- elsősorban az emberek biztonságát és megegyedtségét szolgáló olyan döntéseket kell hozni, amelyek a szükségletek és nem az igények kielégítésére irányulnak;
- figyelembe kell venni a természeti korlátokat és abszolút értékben csökkenteni az erőforrás-felhasználás szintjét, a hatékonyság helyett az elegendő mennyiségre fókuszálva;
- meg kell erősíteni Magyarország gazdasági függetlenségét, önállóságra való képességét, a helyi szintek ellenálló képességét;
- elő kell segíteni a társadalmi és gazdasági szereplők felelős és erkölcsös viselkedését, a köztük való együttműködés erősödését és a gazdaság demokratizálódását.

Ennek szellemében javaslatunkat a következő területeken fogalmaztuk meg:

1. A természeti erőforrások fenntartható használata:

- éghajlatvédelmi ösztönzőrendszer a fosszilisenergia-felhasználás csökkentésére;
- a területfelhasználás átalakítása az ökoszisztéma-szolgáltatások javítása érdekében;
- a közösségi energiatermelés és felhasználás elterjesztése;
- lakossági épületenergia-hatékonyság – ESCO-típusú épületfelújítási program indítása.

2. Lokalizáció:

- a lokalizáció erősítése a gazdaságpolitikában;
- az élelmiszerönrendelkezés erősítése;
- „Kosár” bevásárlóközösség és egyéb rövid ellátásilánc-formák fejlesztése.

3. A pénzrendszer reformja:

- az állami pénzrendszer (*souvereign money system*) bevezetése;
- kiegészítő pénzhelyettesítők létesítése;
- a fejlődő országok időszaki adósságelengedése.

4. A felelős vállalati magatartás erősítése

5. Gondolkodásunk és erkölcsünk megváltoztatása

1. Magyar Természetvédők Szövetsége

A Magyar Természetvédők Szövetsége (MTVSZ) több mint 100 hazai környezet- és természetvédő szervezet közössége, fő célja a természet egészének a védelme és a fenntartható fejlődés elősegítése. Az 1989-ban alapított Szövetség tagjai Magyarország minden megyéjében jelen vannak és küzdenek természeti értékeink megóvásáért, a környezeti terhelések megelőzéséért.

Az MTVSZ elveiben radikális szervezet: a környezeti problémák okaira akarjuk ráirányítani a döntéshozók és az állampolgárok figyelmét közösségi akciókkal, hiteles szakmai rendezvényekkel, megalapozott tanulmányokkal és kiadványokkal, célzott érdekvédelemmel. Nem technikai vagy felszínes politikai megoldásokban hiszünk, hanem szükségét érezzük gondolkodásunk, erkölcsünk és velük együtt termelési és fogyasztási rendszerünk gyökeres átalakításának.

A természetvédelem a politika és a legtöbb ember számára a még épen maradt és természetvédelmi oltalom alá helyezett területek vagy egyes védett fajok megőrzését jelenti. Számunkra a természet a bennünket körülvevő környezet nagy egésze, az a forrás, amelyből mi, emberek táplálkozunk, amelyből elveszük az életünkhöz szükséges javakat, s amelynek mi részei vagyunk: nem uralkodunk rajta, hanem ezer szálon függünk tőle.

A természet ennek a valódi helyzetnek és felfogásnak megfelelő, szerény viselkedést követel az emberiségtől. Az ember célja természetesen társadalmának fejlesztése, az emberi élet minőségének javítása, de be kell látnia, hogy ez a cél csak a természet fenntartásán keresztül érhető el. Ha úgy tetszik: éppen saját önzésünk, jól felfogott alapvető érdekünk követeli meg tőlünk a természet megőrzését.

2. A hagyományos szakpolitikák meghaladásának szükségessége a túlélés érdekében

A COVID-19 világjárvánnyal kapcsolatban szinte csak bizonytalanságot látunk, két dolgot azonban biztosan állíthatunk. Egyrészt a vírus terjedése nem lenne ilyen veszélyes és gyors, ha a nem lenne a gazdaság és az élet ennyire globalizált, másrészt a világjárvány gazdasági hatásai sem lennének ilyen pusztítóak egy helyi erőforrásokra épülő rendszerben.

Az vitán felül áll, hogy a bajba jutott embereknek azonnali segítséget kell adni. Tűzoltásra van most szükség, de ennek közép- és hosszú távú hatásain még a vészhelyzetben is el kell gondolkodni. A hosszú távú tervezésben azonban új típusú megközelítésre van szükség. Ennek belátására elég csak megnézni a globális gazdaság- és pénzügypolitikák, illetve környezetpolitikák eddigi eredményeit.

Az IMF adatai szerint 1970 és 2010 között 145 bankválság, 208 monetáris összeomlás és 72 szuverén adósságválság volt. 2010-ben a napi 4 billió dollárt kitevő devizatranzakcióknak 2%-a kötődött a reálgazdasághoz, 98%-a pusztán spekulatív volt. Jelenleg az alacsony bevételű országok 47%-a adósságviszafizetési válságban van, vagy nagy a kockázata annak, hogy abba kerül. Folyamatosan növekszik a globális jövedelmi egyenlőtlenség: 2016-ban a 8 leggazdagabb ember jövedelme egyenlő volt a világ szegényebbik felének (3,5 milliárd embernek) a jövedelmével.

A környezetpolitika terén sem számolhatunk be jobb eredményekről, és az ellentmondások is sokasodnak. A Biodiverzitási és Ökoszisztéma-szolgáltatási Kormányközi Tudományos Testület 2019. évi jelentése szerint a legfontosabb szárazföldi fajok egyedszáma az elmúlt százhusz évben húsz százalékkal csökkent, és egymillió állat- és növényfajt fenyeget a kihalás. Az IPCC szerint az éghajlatváltozás bizonyosan növelni fogja a lakosságot, a gazdaságot és az ökoszisztémákat fenyegető kockázatokat, és nagy mértékben veszélyezteti az élelmiszerbiztonságot. Hiába az elmúlt évtizedek környezetpolitikája, a globális ökológiai lábnyom folyamatosan növekszik, ráadásul ez nemcsak a népességnövekedésnek köszönhető. A bolygó leggazdagabb 10%-a felelős az egyéni fogyasztásból származó fosszilis üvegházhatású gázkibocsátás feléért, amíg a Föld lakosságának szegényebbik fele – 3,5 milliárd ember – csupán a kibocsátások 10%-áért. Az ökológiai lábnyom egy másik fontos ellentmondásra is rávilágít. Miközben Svédország használ arányaiban a legtöbb megújuló energiát (54%, 2016) és az egy főre eső energiafelhasználásból adódó üvegházgáz-kibocsátás terén is az élen álló országok között található, ennek ellenére az egy főre eső ökológiai lábnyoma az ötödik legnagyobb az Európai Unióban. Az ENSZ által elfogadott fenntartható fejlődési célok területén is hasonló ellentmondást tapasztalunk, a célok területén „legjobban teljesítő” országok rendelkeznek a legnagyobb ökológiai lábnyommal.

A fejlett országok a rendelkezésre álló egy főre jutó globális biokapacitás több mint három és félszeresét használják fel átlagosan. A jelenlegi környezetpolitika hatástalanságát jelzi, hogy ez az arány az elmúlt 20 évben alig változott, a magas jövedelmű OECD-országok ökológiai lábnyoma 1995 és 2012 között mindössze 5%-ot csökkent.

Ugyanerre a következtetésre jutott az Európai Környezetvédelmi Iroda (EEB) is a szétválasztásról szóló tanulmányában. A tanulmány hét területen vizsgálja meg, miért nem sikerült eddig a gazdasági növekedés és a környezeti terhek szétválasztása:

- *Növekvő energiaköltségek:* egy erőforrás kinyerésekor az olcsóbb, könnyebb lehetőségeket használjuk először, majd következnek az egyre inkább erőforrás- és energiaigényes módok, amelynek eredményeként növekszik a teljes környezetterhelés a kinyert erőforrások egységére vetítve.
- *Visszaható hatás:* a hatékonyság javulását gyakran részben vagy egészben ellensúlyozza a megtakarított források és pénz átcsoportosítása ugyanarra vagy más típusú fogyasztásra (például gyakrabban használjuk az üzemanyag-takarékos autót vagy repülőjegyet vásárolunk). Ugyanez igaz a vállalatok esetében, hiszen a hatékonysággal elért megtakarítást, profitot újabb beruházásokra lehet fordítani. Ez magasabb fogyasztáshoz hozzájáruló strukturális változásokat is elő tud idézni, például az üzemanyag-takarékosabb autók erősítik az autókra alapuló közlekedést a zöldebb alternatívákkal, például a közösségi közlekedéssel szemben.
- *A problémák átterhelése:* az egy környezeti problémára adott technológiai megoldások újakat hozhatnak létre, vagy súlyosbíthatnak már meglévőket. Ilyen például az elektromos autók előállításához használt lítium-, réz- és kobaltkészletek kibányászásának környezeti, szociális terhe vagy az agroüzemanyagok földhasználattal kapcsolatos káros hatásai.
- *A szolgáltatások alábecsült hatása:* a szolgáltatási szektor csak a reálgazdaságra épülve létezhet, nem ahelyett. A szolgáltatásoknak jelentős környezeti lábnyomuk van, amelyek nem helyettesítik, hanem kiegészítik az áruk terheit.
- *Az újrafeldolgozás korlátai:* az újrahasznosítási arány jelenleg nagyon alacsony, és csak lassan növekszik. Az újrahasznosítási folyamatok maguk is még mindig jelentős forrásokat, energiát és nyersanyagokat igényelnek. A legfontosabb, hogy az újrahasznosítás nem képes önmagában forrásokat biztosítani egy folyamatosan bővülő anyagi gazdaság számára.
- *Elégtelen és nem megfelelő technológiai váltás:* a technológiai fejlődés célja alapvetően nem a termelés ökológiai fenntarthatóság szempontjából fontos tényezőinek fejlesztése, ez a fejlődés ugyanis nem vezet olyan típusú innovációkhoz, amelyek csökkentik a környezetre való nyomást/környezetterhelést.

- *Költségek átterhelése:* amikor egyes esetekben megfigyelhetjük a környezeti terhek és a gazdasági növekedés elválását egymástól, az jellemzően csak a környezeti terhek és hatások áthelyezése nagy fogyasztású országokból alacsonyabb fogyasztású országokba a nemzetközi kereskedelem segítségével. Ahogy az előzőekben Svédország példáján is láthatjuk, a határon kívülről érkező termékek hatását is figyelembe vevő ökológiai lábnyom alapján történő számítás sokkal kevésbé optimista képet fest ezekben az esetekben.

A tanulmány állítja: a hatékonyságközpontú politikákat ki kell egészíteni elegendőségi politikákkal (*efficiency* helyett *sufficiency*), amelyek nagyságrenddel csökkentik a fejlett országok termelési és fogyasztási volumenét.

A pénzügyi és ökológiai problémák egy tőről fakadnak: ez a túlfogyasztás. A reális teljesítmények és a túlfogyasztás közötti szakadékot jól mutatja, hogy amíg 2007-ben a világon megtermelt jövedelem (GWP) 65,82 billió (ezer milliárd) dollár volt, addig az államok külső adóssága csak 44,61 billió dollár. Ez már akkor is ijesztő volt, ám 2018-ra a GWP 85,8 billió dollárra nőtt, a közszféra külső adóssága 58,5 billió dollárra, a teljes adósság pedig 247 billióra, ami a globális GDP több mint 300%-a.

Az ökológiai válság és a túlfogyasztás kapcsolata ennél is egyértelműbb:

- az erőforrásfelhasználás növekedése az elmúlt évtizedekben jóval meghaladta a népesség növekedését;
- 2010 és 2015 között az EU fogyasztásának környezeti hatásai 5% -kal növekedtek, és a kulcsfontosságú területeken meghaladják bolygónk eltartóképességét;
- ha figyelembe vesszük az importált árukba bennfoglalt kibocsátásokat, Európa 1990 óta nem teljesített semmilyen éghajlatváltozási kibocsátáscsökkentési célt;
- a legfrissebb Eurostat-adatok azt mutatják, hogy 2017-ben az európaiak több csomagolási hulladékot generáltak, mint valaha a történelemben.

Abból kell kiindulni, hogy a környezeti kibocsátások mindig összefüggnek a természeti erőforrások felhasználásával, vagyis a létező környezeti problémákat az erőforrások felhasználása hozza létre. Ha csökkentjük a természeti erőforrások felhasználásának összességét, akkor biztosan jelentős környezeti terhelésektől szabadulunk meg. Ennek ellenére a mai politikák még mindig a kibocsátások hiábavaló csökkentésére irányulnak a kibocsátások csökkentése helyett.

A pandémiához való alkalmazkodás és újjáépítés során olyan gazdasági átalakuláshoz kell hozzájárulni, amely ellenállóbb a válságokkal szemben. Mert a járvány csak egy az egyre

sokasodó olyan veszélyek közül, mint az éghajlatváltozás, a biológiai sokféleség csökkenése vagy akár az adósságok eddig soha nem látott, magas szintje. Fel kell ismerni, hogy ezen problémák gyökere is közös, hogy túl sok erőforrást veszünk el a természettől, hogy megbontjuk annak normális működését. Ezért a gazdasági döntések során:

- elsősorban az emberek biztonságát és melegegedettségét szolgáló olyan döntéseket kell hozni, amelyek a szükségletek és nem az igények kielégítésére irányulnak;
- figyelembe kell venni a természeti korlátokat, és abszolút értékben csökkenteni kell az erőforrás-felhasználás szintjét a hatékonyság helyett az elegendőségre fókuszálva;
- meg kell erősíteni Magyarország függetlenségét, önellátásra való képességét, a helyi szintek ellenállóképességét;
- elő kell segíteni a társadalmi és gazdasági szereplők felelős és erkölcsös viselkedését, a köztük való együttműködés erősödését és a gazdaság demokratizálódását.

További részletek a „Miért nem sikerült eddig visszafognunk az ökológiai problémákat okozó környezetterhelést, és hogyan lehetne ezt megtenni a koronavírus-járvány elmúltával?” című, 1. számú mellékletben találhatóak.

3. A természeti erőforrások fenntartható használata

Az elmúlt évszázadokban többnyire úgy használtuk fel természeti erőforrásainkat, mintha végtelen sok állt volna rendelkezésre belőlük. Az ENSZ erőforrásokkal foglalkozó nemzetközi szakértő testülete szerint szoros összefüggés van az erőforráshasználat és a környezeti rendszerek romlása között. **Szükséges a globális erőforráshasználat leSORITÁSA ahhoz**, hogy a globális felmelegedés 1,5 vagy 2 Celsius-fok alatt maradjon.

A gazdasági szabályozóknak tükrözniük kell a természeti erőforrások véges voltát, ezért szükséges érdemi gazdaságssabályozási eszközöket bevezetni az erőforráshasználat csökkentése érdekében. Javaslataink erre irányulnak.

3.1 Éghajlatvédelmi ösztönzőrendszer

A mai éghajlat-politika a környezetbe történő üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentésén keresztül kívánja megoldani az éghajlatváltozás fenyegetéseit. Ez elengedhetetlen, de nem elegendő feltétel, az ökoszisztémák helyreállítása az éghajlatszabályozásának, az alkalmazkodásnak az alapja. Másrészt az üvegházhatású gázok csökkentésének politikája sem a legmegfelelőbb. Ha csak az ÜHG-kibocsátást akarjuk csökkenteni, akkor azt egyelőre más környezeti terhelésre való átváltással is megvalósíthatjuk. A biztos csökkentés – amely minden más környezeti terhelést is képes kezelni – az, ha a kibocsátások forrását, azaz **a fosszilis energiaforrások felhasználását csökkentjük**.

A fosszilis energiaforrások felhasználása csökkenthető takarékossgal, hatékonyságnöveléssel, vagy az azokat helyettesítő megújuló energiaforrásokra való átváltással. A csökkentés hatékony eszköze lehet a **fosszilis erőforrás-fogyasztási-jog kereskedelmi (röviden fogyasztásijog) rendszer** bevezetése.

A különböző fogyasztói csoportok (egyének, vállalatok, intézmények) között évről évre csökkenő mennyiségű fosszilis energiafogyasztási jog kerülne szétosztásra. Akik a kapott jogoknak legalább egy részét megtakarítják, részüket a fogyasztási jog kezelőjén keresztül értékesíthetik azoknak, akik többet fogyasztottak a kapott felhasználási joguknál. A kezelő forintért adja el a kvótát a vevőnek, és **zöld pénzt (pénzhelyettesítő)** juttat a jog eladójának. A zöld pénz egy zárt kereskedelmi rendszerben váltható áruvá vagy szolgáltatásokra. Ebbe a termelői-fogyasztói körbe a fenntarthatósági feltételeket teljesítő feleket jegyezhetnék be. Ezáltal a zöld pénz megnyitja az utat egy regionális, a fenntarthatósági kritériumoknak megfelelő, ún. **zöld piac** kialakítására.

Ahhoz, hogy a termelők és fogyasztók, vagyis mindenki takarékoskodni tudjon vagy a számára a legmegfelelőbb döntést hozhassa, ún. **visszatérülő alap** áll rendelkezésre. Ebből minden

szereplő kamatmentes támogatást kaphat, aminek az elszámolási egysége a zöld pénz. Így a megtakarított fogyasztási jogokkal beruházások is finanszírozhatók.

A visszatérülő alap esélyt teremt mindenki számára, hogy beruházzon és takarékoskodjon, míg másfelől élénkíti a gazdaságot, és a fogyasztási jogok rendszerével együtt átalakítja annak szerkezetét. A zöld pénz lehetőséget ad a szociális igazságosság javítására, míg a gazdaság szerkezetátalakításán keresztül a környezeti terhelések jelentős csökkenése várható.

További részletek az "Az éghajlatvédelem ösztönzőrendszere és az ökoszisztéma-szolgáltatások javítása" című, 2. számú mellékletben találhatóak.

3.2 A területfelhasználás átalakításának ösztönző rendszere

Amennyiben választ szeretnénk adni az éghajlatváltozásra, a földfelszín térszerkezetében okozott változásokat az ÜHG-kibocsátással minimum egyenrangú terhelésként kell kezelnünk. A természetes vegetáció folyamatos fogyatkozása az üvegházhatású gázok kibocsátásával vetélkedő terhelés, s ezek ráadásul egymás hatását is erősítik. Az emberi beavatkozások hatására a kiterjedésében csökkenő természetes vegetáció nem képes lépést tartani a növekvő légköri szénterheléssel.

- A legsürgősebb feladat, hogy befejezzük a zöldfelületek területének további csökkentését, **megszüntessük a zöldmezős beruházásokat**. Ennek érdekében ki kell mondani, hogy irreverzibilisen nem lehet több természetes vegetációval borított földterületet és termőföldet elvonni. Az új felhasználási igényeket csak területsemlegesen lehet kielégíteni: a meglévő, azonos használatú területeken belül (pl. barnamezős beruházások) vagy cserével.
- **Meg kell szüntetni** minden olyan támogatást, amely közpénzből finanszírozza az ökoszisztémák vagy a termőföld pusztulását, hiszen azok a köz érdeke ellen hatnak. Közpénzből az önkéntesen vállalt, jobb ökoszisztéma-szolgáltatást nyújtó területhasználatot, a nagyobb élők munkahányad igénybevételét jelentő technológiaváltást, területrekonstrukciót, rehabilitációt kell támogatni.
- Az agrárgazdaságnak meg kell óvnia legfontosabb alapjait: a **termőföldet**, a **vizet**, a **tájat** és a **biológiai sokféleséget**. Ennek érdekében bővíteni kell a fenntartható erőforrás-gazdálkodással, a komplex ökológiai tájhasználattal kapcsolatos ismereteket.
- A mezőgazdaság területén a fenntartható gazdálkodás teljesülésének feltétele a **talajforgatószes mezőgazdasági technológiák felhagyása**, a műtrágyák és növényvédő szerek fokozatos kivonása a használatból. A helyettesítő technológiák rendelkezésre állnak, bevezetésük a mezőgazdaság ösztönzőrendszerének átalakítását

igényli. A szántóföldi gazdálkodásban a csökkentett menetszámú műveléstől a direktvetésen át, a zöldmulcsos direktvetési eljárásig számos kipróbált, sikeresen alkalmazott technológia áll rendelkezésre.

- Növelni kell a **vizes élőhelyek** kiterjedését.
- Az agrárgazdaságon belül az **erdőgazdálkodást** elsősorban a társadalom jobb környezeti feltételeit biztosító szolgáltatóként kell kezelni. Tovább kell növelni az ország erdőszültségét, a honos fafajokból álló erdőtársulások kiterjedését. Javítanunk kell az erdővel borított felszín szerkezetén a természetesség irányába.
- A **települések klímadatakos kialakítása**, a hőt elnyelő és kisugárzó felületek csökkentése, zöldítése, a parkosítás, valamint még több vízfelület létrehozása tovább javíthatja a felszín éghajlat-befolyásoló tulajdonságait.
- Javasoljuk a **területfelhasználási jogok kereskedelmi rendszerének** bevezetését. A rendszer célja, hogy az optimális ökoszisztéma-szolgáltatásoknak megfelelő területhasználat valósuljon meg nemzeti és nemzetközi szinten. A rendszer mindenféle területhasználatot bevon a szabályozásba: a településcélú, ipari, infrastrukturális, mezőgazdasági, erdészeti, rekreációs és természetvédelmi területhasználatokat egyaránt. A szabályozás az egyes területhasználati típusokra vonatkozóan előírja a teljesítendő követelményeket, és azokat A, B, C csoportokba sorolja. „A” az elérhető legmagasabb fokozat, amely megfelel az optimális ökoszisztéma-szolgáltatásnak, a „B” fokozat egy köztes lépcső, míg a „C” fokozat a jelenlegi használatot jelöli. A szabályozó intézmény a fenntartható erőforrás-gazdálkodásnak megfelelő szabályrendszert dolgoz ki az egyes területhasználati típusokhoz. A javasolt szabályozórendszer lényege egy növekvő mértékű területfelhasználási díj, amelyet három területfelhasználási kategóriához kellene kötni a hagyományos területhasználati módok mindegyikének esetében.

További részletek „Az éghajlatvédelem ösztönzőrendszere és az ökoszisztéma-szolgáltatások javítása” című, 2. számú mellékletben találhatóak.

3.3 Közösségi energia

A helyi társadalom és gazdaság fenntarthatósága erősítésének és az energiefelhasználásból adódó környezeti terhek csökkentésének egyik fontos eszköze lehet a **közösségi energia**, ami lényeges szerepet tölthet be a szociálisan rászorulóknak **energiabiztonságának** biztosításában és az **energiaszegénység** csökkentésében, továbbá a befektetések és a rezsiköltségek helyi közösségekben tartásával **élénkítheti a helyi gazdaságot**, új munkahelyeket teremtve.

A közösségi energiatermelésnek óriási potenciálja van Európában. Egy aktuális tanulmány szerint 2050 -re, az EU-állampolgárok fele – beleértve a helyi közösségeket, iskolákat és kórházakat – megtermelhetné a saját megújuló villamosenergiáját, fedezve így az energiaszükségletük 45%-át. Most – az energiatermelő és -fogyasztó egyéneket és közösségeket illető új EU-s jogokra építve – a potenciált teljesen ki kell és lehet használni, hogy Európa és benne Magyarország érdemben előre léphessen az energiaátmenetben.

Az **EU Tiszta Energia csomagjának** új jogszabályai új jogokat adnak az uniós lakosoknak és közösségeknek, hogy megtermeljék, tárolják, használják és akár eladják, szolgáltatassák saját megújuló energiájukat.

E jogokat most át kell ültetniük a tagállamoknak, így Magyarországnak is a gyakorlatba. Ezt úgy kell megtenni, hogy megkönnyítsük és biztosítsuk a helyi gazdaság fejlődését, vagyis:

- az indokolatlan szabályozó és adminisztratív **akadályok megszüntetését**;
- a **diszkriminációmentességet** a többi energiapiaci szereplőhöz képest;
- a méltányos, arányos és átlátszó **engedélyezési és regisztrációs folyamatokat**;
- a méltányos, arányos, átlátszó és költségtükröző **hálózati és egyéb díjakat**.

A támogató keretrendszernek aktívan ösztönözni is kell az energiaközösségek létrehozását és működtetését:

- hozzáférés biztosításával a létesítéshez és csatlakozáshoz szükséges **pénzügyi és adminisztratív információkhoz** (egyablakos ügyintézés);
- az energiaközösségekhez való hozzáférhetőség biztosításával a **hátrányos helyzetűek**, az energiaszegénységben élők és bérlők számára;
- az **önkormányzatok kapacitásfejlesztésével** annak érdekében, hogy részt vehessenek helyi megújulóenergia-közösségek létrehozásában, szakmai és anyagi támogatásában.

Ezen felül javasoljuk **kamatmentes, visszatérülő alap** létrehozását a megújulóenergia-közösségek és beruházásainak ösztönzése céljából.

További részletek a „Megújulóenergia-közösségek mint a globális klíma-, energia-, gazdasági és társadalmi válság kezelésének egyik lehetséges eszközei” című, 3. számú mellékletben találhatóak.

3.4 Lakossági épületek energiahatékonysága – ESCO-típusú épületfelújítási program indítása

Az **építőipar** működésének további biztosításához, az általuk végzett tevékenységek pozitív társadalmi hatásainak erősítéséhez és a **lakásállomány energiahatékonyságának** javításához megfelelő eszköz az ESCO.

Az ESCO előnye, hogy a megrendelő önereje nélkül **energia- és költségmegtakarítást** eredményez. A megrendelő a korszerű rendszernek és a hozzáértő üzemeltetésnek köszönhetően a megtakarításaiból fizeti ki az ESCO-vállalatot.

A lakossági épületek energiahatékonyságának fejlesztését szolgáló nagyobb ESCO állami program kétféle célt szolgálhatna egyszerre: a **gazdaság élénkítését** és az **energiaszegénység csökkentését**. A következő időszakban várható jelentős munkanélküliséget egy ilyen program nagymértékben tudná csökkenteni, miközben számottevő társadalmi hasznot állít elő. A fejlesztésre nagy szükség van, mivel a hazai lakóépület-állomány (4,4 millió lakás) mintegy 80%-a nem felel meg a korszerű műszaki és hőtechnikai követelményeknek. Az 1980 előtt épült lakóépületek teszik ki a lakásállomány közel háromnegyedét, fajlagos primer energia felhasználásuk 400–500 kWh/m²a között alakul, ami rendkívül magasnak számít.

A program jövedelemszintek alapján határozhatná meg az állami szerepvállalás, azaz a **támogatási intenzitás** mértékét, amely 20% és 90% között változhatna.

A program szakmai koordinálására javasoljuk egy **nonprofit ESCO-típusú cég létrehozását**, amelyben szerepet kellene adni a szakmailag érintett civil szervezeteknek. Ezek a szervezetek a programban megjelenő feladatok javarészét jó költséghatékonysággal tudnák elvégezni. Javasoljuk továbbá az **egyablakos, egyszerűsített ügyintézés** megvalósítását, amiben az ESCO-vállalkozások szintén fontos szerepet játszhatnának. A korszerűsítések esetében lehetőség szerint a mélyfelújítás szintjét kell elérni, ami akár **85-90%-os energiamegtakarítást** eredményez.

További részletek a „Lakossági épületek energiahatékonysága – ESCO típusú épületfelújítási program indítása” című, 4. számú mellékletben találhatóak.

3.5 Tartós infokommunikációs termékek és tervezett elavulás

A digitalizáció a jövőben is elkerülhetetlenül további teret nyer, sőt – ahogy a pandémia elleni intézkedések során is láttuk – egyre fontosabb szerephez jut. Nem elhanyagolható azonban az infokommunikációs szektor társadalmi, gazdasági, környezeti hatásainak figyelembevétele.

A **tervezett elavulás elleni fellépés**, a tartósabb termékek, a továbbhasználat, a termékek javíthatóságának növelése, a hazai IKT-szektor támogatása segíti:

- a **függőség csökkentését** a globális ellátóláncoktól, ami válsághelyzetben még fontosabb lehet;
- a szociálisan rászorulóknak **digitális szakadékának csökkentését**;
- a **helyi kisvállalkozások segítését**, a foglalkoztatottság növelését többek között a szervíz szektor bővülésével;
- az IKT-szektor **környezeti terhének csökkentését**.

Ezen a területen az **államnak is nagy szerepe lehet** a piac logikájából következő, de a társadalom és a környezet számára káros folyamatok kezelésében. A piaci szereplők pénzügyi érdeke, így tudatos stratégiája a fogyasztási ciklus felgyorsítása. Habár rendelkezésre állnak a tartósabb termékek előállításának technikai feltételei, ezzel ellentétes folyamat zajlik. Ezt Magyarország teljesen megakadályozni nem tudja, de intézkedésekkel a folyamatokat kedvező irányba befolyásolhatja. Azok az intézkedések, amelyeket mind hazai, mind nemzetközi szinten meg kell hozni, támogatni kell, a következők: a tartós fogyasztási cikkek **jótállási idejének növelése**; gazdasági ösztönzők bevezetése a **tartósabb termékek** gyártóinak; fogyasztói kampányok a **tovább- és újrahazsnálat** érdekében; az újrahazsnosítás hazai technikai, **technológiai kapacitásainak** fejlesztése; teljesebb körű **információk biztosítása** a termékekről, a **reklámok szabályozása**; jogszabályi eszközökkel a gyártók ösztönzése a **javíthatóság** könnyebbé tételére; a javítási szektor segítése; egyéni, **közösségi akciók** támogatása; környezetileg és társadalmilag igazságosabb **közbeszerzések**; új típusú termékhasználati modellek támogatása; aktív részvétel a **nemzetközi együttműködésben** a tartósabb termékekért; a tervezett elavulás **büntethetősége**.

További részletek a „Javaslatok az elektronikai termékek gyártásának, használatának és hasznosításának fenntarthatóbbá tételéhez” című, 5. számú mellékletben találhatóak.

4. Globalizáció versus lokalizáció

Erősíteniünk kell a lokalizációt. Túl kockázatos lenne a járvány elmúltával visszaépítenünk a globalizált gazdasági és társadalmi rendszerünket, amely a fenntarthatóság felé való elmozdulásunkat is gátolná. Meg kell erősíteni a nemzeti és a helyi szintű közösségi önellátó- és ellenállóképességünket.

4.1 A lokalizáció erősítése a gazdaságpolitikában

Javaslataink:

- Nem lehet cél, hogy a **nemzetközi turizmus** mérete a válság előtti nagyságúra nőjön. A turizmus szektor fejlesztésénél a belföldi, szelíd turizmusra kell fókuszálni. Első lépésként jó irány a cafeteria-rendszerben a belföldi turizmus elemének a megerősítése. A fentebb kifejtett éghajlatvédelmi ösztönzőrendszer bevezetése is a belföldi turizmus megerősödésének irányába hatna.
- **Le kell állítani a budapesti Liszt Ferenc Repülőtér fejlesztését**, amely a 2018/19-es utasforgalom közel duplájára, 21 millió főre készül. A bővítés jelenleg az Európai Beruházási Bank (EIB) 200 millió eurós hiteléből valósulna meg, azaz uniós adófizetők közpénzéből, megfelelő környezeti- és társadalmi hatástanulmány és az érintett közel 1 millió lakossal való megfelelő társadalmi konzultáció nélkül. Legalább ezek elvégzéséig haladéktalanul fel kell függeszteni a projekt megvalósítását.
- **Nem kerülhető meg a megakorridorokra alapuló gazdaságfejlesztés radikális újragondolása**, mint például az „Egy övezet, egy út kezdeményezés”, beleértve az ehhez kapcsolódó olyan infrastruktúra-fejlesztéseket, mint a Belgrád–Budapest vasútvonal.
- A szubszidiaritás elvéből kiindulva társadalmi és gazdasági döntéseinket a lehető legalacsonyabb szinten kell meghoznunk. Támogatni kell a helyi tudáson és erőforrásokon alapuló, hasznokat helyben tartó gazdaságot. **Biztosítani kell az önellátáson alapuló fejlődést, növelve a térségek élelmiszer-, energia- és pénzügyi önrendelkezését.** Ehhez elő kell segíteni a rövid ellátási láncú élelmiszer-közösségek, a közösségi energiamegoldások, a környezeti szempontokat integráló, nem kamatozó helyi pénzhelyettesítők elterjedését.
- A helyi közösségeknek kell rendelkezniük a **természeti erőforrások** felett, beleértve a termőföldet és az ivóvizet is.

- Meg kell erősíteni a **helyi és térségi szint szerepét** a társadalmi és gazdasági döntésekben, az **erőforrások allokálásában**. Szükséges a helyi közösségi együttműködési formák támogatása mind gazdasági, mind társadalmi területen.
- Az **európai uniós gazdaságfejlesztési eszközöket** a helyi tudáson és erőforrásokon alapuló, hasznokat helyben tartó gazdaságra kell fókuszálni. Fokozatosan fel kell adni azt a gazdaságfejlesztési modellt, amely a kilábalást a külföldi tőke idevonzása és a globális termelési lánc egy-egy eleméhez kapcsolódó részmunkát végző üzemek létesítésében látta úgy, hogy ösztönözte a kkv-k beszállítói válását.
- Magyarországnak biztosítani kell, hogy egyes **stratégiai ágazatok hazai termelési kapacitásai növekedjenek**, csökkentve az ágazatok kitétszégét a koronavírus-járványhoz hasonló eseményeknek. Ilyen ágazatok például az egészségipar, a vegyipar, a mezőgazdasági eszközök gyártása és az élelmiszeripar.
- **A nemzetközi kereskedelem volumenét csökkenteni kell.** Magyarországnak át kell gondolnia az álláspontját az **EU szabadkereskedelmi egyezményeit** illetően (CETA, EU-Mercosur egyezmény, az EU és Egyesült Államok közötti kereskedelmi tárgyalások). A hazai, génmódosítás-mentes mezőgazdaság védelme és a környezetvédelmi, klímavédelmi, fogyasztóvédelmi szempontok érvényesülése érdekében hazánknak elleneznie kell a fenti egyezmények megkötését jelenlegi formájukban.
- Biztosítani kell, hogy a legfontosabb **közszolgáltatások állami vagy helyi közösségi tulajdonban** maradjanak, ilyen szolgáltatás például az oktatás és az egészségügy. Növelni kell az említett területek állami támogatását. A szociális és egészségügyi problémák megoldásában nagyobb szerepet kell szánni a piaccal szemben a családoknak, a helyi közösségeknek, a civil és egyházi szereplőknek.
- Erősíteni kell a **részvételi és közvetlen demokrácia** szerepét a helyi, térségi döntéshozásban.
- A **nemzeti parlamentek és kormányoknak** mint legfelső szintű, demokratikusan megválasztott intézményeknek fontos szerepük kell hogy legyen a nemzetközi társadalmi, gazdasági és környezeti döntések kialakításában. Szükséges a nemzetek közötti együttműködés, de az európai és globális szintnek csak azokkal a problémákkal való foglalkozást kell meghagyni, amelyek kizárólag ezeken a szinten oldhatóak meg.

4.2 Az élelmiszerönrendelkezés erősítése

A globális élelmiszer-kereskedelem és az intenzív, iparszerű mezőgazdaság és állattenyésztés, valamint a természeti erőforrások túlfogyasztása kulcsfontosságú szerepet játszanak a mostanihoz hasonló válságok kialakulásában. Az ENSZ Környezetvédelmi Programja (UNEP)

szerint az alábbi tényezők játszanak főbb szerepet a COVID-19-hez hasonló, állatokról emberre terjedő vírusos járványokkal kapcsolatos válságok kialakulásában: az erdőirtás és más földhasználat-változások; a vadállatok illegális és gyengén szabályozott kereskedelme; intenzív mezőgazdaság és állattenyésztés; antibiotikum-rezisztencia; éghajlatváltozás; invazív fajok, amelyek mikrobákat hurcolnak be új élőhelyekre; nemzetközi kereskedelem és nemzetközi utazások.

A koronavírus-válság rámutat, milyen **sérülékeny a globalizált élelmiszerrendszerünk**. A globalizált, hosszú ellátási láncokra alapuló élelmiszerrendszer még kevésbé lesz képes ellenállni a **jövőbeli éghajlati és ökológiai válságoknak**. A mezőgazdasági piacok globalizációja következtében **elvesztettük az ellenőrzést az élelmiszerrendszereink** felett, és az importtól, a hosszú (és ezért törékeny) ellátási láncoktól való függés hatására ma már mindössze néhány **multinacionális vállalat ellenőrzése** alá került az élelmiszer-ellátásunk.

A természetpusztítást, ami kulcsfontosságú tényezője a válságoknak, meg kell állítani. Olyan szakpolitikákra van szükség, amelyek támogatják egy sokkal nagyobb mértékben reziliens, masszív és fenntartható élelmiszerrendszer kialakítását, a rövid ellátási láncokra és a biológiai sokféleség növelésére összpontosítva.

Javaaslataink:

- Sürgősen fokozni kell a **természet védelme** érdekében tett erőfeszítéseinket: csökkenteni kell az olyan mezőgazdasági árucikkek fogyasztásának mértékét, mint a szója, a pálmaolaj és a hús; csökkenteni kell a túlfogyasztásunkat tápláló erőforrások globális lábnyomát; csökkenteni kell a nagyüzemi, vegyszer alapú mezőgazdaság támogatását, s ezzel egyidejűleg váltani kell az **agroökológiai megoldásokra**, például a biogazdálkodásra és erősíteni és alkalmazni kell a természetvédelmi jogszabályokat.
- A koronavírus-járvány megállítása és az ezt követő gazdaság-helyreállító lépések során a **mezőgazdasági és élelmiszerpolitikákat** úgy kell átalakítani, hogy olyan intézkedéseket hozzunk, amelyek lehetővé teszik, hogy elsősorban **kisléptékű és közepes termelők** biztosítsák a helyi, egészséges és fenntartható módon termelt élelmiszerellátást, s ezért tisztességet árat kapjanak.
- Nem szabad, hogy a válságot az uniós és nemzeti szintű döntéshozásban a **környezetvédelmi szabályok gyengítésére** használják, vagy feladják a Közös Agrárpolitika reformjával, a tervezett, uniós „Tanyától a tányérig” stratégiával vagy az EU biodiverzitás-stratégiájával kapcsolatos ambíciókat.
- Az **agroökológiára fogékony szakpolitikákra és intézkedésekre** van szükség, hogy biztosítani tudjuk a lakosság helyi és sokféleségre alapuló élelmiszerrendszereken keresztüli ellátását, amelyben a termelés környezetbarát módon, a biológiai

sokféleséget védve, a helyi közösségek önellátásának támogatásával történik, előtérbe helyezve az évszaknak megfelelő és a tájfajtákra alapuló élelmet.

- Hosszú ellátási láncokra alapuló globalizált, exportvezérelt mezőgazdaság és a „just in time” készletekre alapuló élelmiszerkereskedelem helyett támogatni kell a **helyi közösségeket és a lakosságot**, hogy növekedjen a helyi élelmiszer-termelés (beleértve az otthoni kiskerteket és a közösségi kerteket), hogy élelmezésünk kevésbé legyen kitéve a sérülékeny, változó külső tényezőknél (reziliencia). Támogatni kell a **helyi piacok, termelői piacok** helyreállítását, kialakítását, a közvetlen kereskedelem és általában a **rövid ellátási láncok** előmozdításával. Lehetővé kell tenni **decentralizált közbeszerzési** programok kialakítását, amelyek biztosítják a helyi fenntartású közintézmények helyi, kistermelők általi ellátását.
- A koronavírus kapcsán kialakult helyzet megmutatta számos nyugati országban, hogy sérülékennyé teszi a gazdaságot a **külföldi vendégmunkásokra** alapuló mezőgazdasági termelés. Ezért ösztönözni kell a **helyi munkaerő foglalkoztatását** a mezőgazdaságban – ez egyben a válság során keletkezett munkaerő felszívását is segítheti.
- Helyre kell állítani a néhány éve felszámolt **nemzeti élelmiszertartalék-rendszert**.
- A dél-amerikai **génmódosított szójatakarományra** alapuló állattenyésztés helyett további lépéseket kell tenni a **takaromány-önrendelkezés** megvalósítása érdekében, erősíteni kell a **Nemzeti Fehérje Programot**, több teret kell biztosítani az extenzív, legeltető állattartásnak, amely ráadásul szerepet játszhat védett területeink élőhely-rekonstrukciójában.
- Erősíteni kell a **vetőmag-önrendelkezést**, támogatni kell a tájfajta vetőmagok visszahozását a köztermesztésbe, ösztönözni a magbörzékét.
- Támogatni kell az **iskolakert programokat**, erősíteni kell már az alapfokú és középfokú oktatásban is az agroökológia elveire alapuló mezőgazdasági ismeretek elméleti és gyakorlati oktatását.
- Termőtalajaink pusztulásának megállítása érdekében előnyben kell részesíteni, támogatni, oktatni és népszerűsíteni kell a **vegyszermentes, talajkímélő, biológiai sokféleségre alapozó gazdálkodási rendszereket**, módszereket (biogazdálkodás, talajtakarás, mélymulcs, komposztálás, permakultúra, erdőkertek, agroerdészet).
- Biztosítani kell a termelők agroökológiai gazdálkodásra történő átmenetét a **nemzeti tanácsadó szolgáltatások** támogatásával, az agroökológiában és a megfelelő innovációkban képzett tanácsadókkal.
- Meg kell akadályozni az Európai Bizottság által az **uniós GMO-szabályozás** gyengítésére irányuló kezdeményezéseket, vissza kell verni az új génmódosítási technológiák számára kikapukat tervező bizottsági javaslatokat.

- Javasoljuk a **chipsadó kiterjesztését a pálmaolaj tartalmú termékekre**, hosszú távon pedig a pálmaolaj teljes kivzetését. Az élelmiszeripart fel kell készíteni a pálmaolaj kiváltására.
- A gazdák megfelelő eszközellátásának biztosítása érdekében támogatni kell hazánkban is a **Farm Hack típusú**, nyílt forrású eszközök fejlesztését, hazai adaptálódását, elterjesztését. Fel kell kutatni és támogatni kell a hasonló, innovatív **közösségi kezdeményezések** hazai terjedését. Fontos szempont legyen a mezőgazdasági eszközök esetében a szerelhetőségre tervezés. Támogatni kell a sokszorosíthatóságot és a javításhoz való jogot, valamint vonzóvá kell tenni a nyílt forráskódú programok, eszközök előállítását.

További részletek „Az élelmiszer-önrendelkezés megerősítése” című, 6. számú mellékletben találhatóak.

4.3 Kosár bevásárlóközösségek és egyéb REL-formák fejlesztése

Támogatjuk a Nyíregyházi Kosár Közösség és Kislépték Egyesület projektjavaslatát, amelynek célja:

- a **bevásárló közösségi kezdeményezés** országos kiterjesztése, a Nyíregyházi Kosár Bevásárló Közösség tapasztalatainak megosztása 40-50 új bevásárló közösség elindítása és segítése által;
- a **Rövid Ellátási Láncot** megvalósító egyéb módszerek bevezetése, illetve kapcsolódó beruházások;
- a **helyi élelmiszert előállító gazdák** számára beruházások segítése: közösen használható eszközök beszerzése, a közvetlenül a termelést segítő fejlesztések finanszírozása mikrohitel jelleggel; a mikrohitelzés intézményének létrehozása; helyi tudatos fogyasztók bevonása a finanszírozásba – közösségi finanszírozás és egyben felvevőpiac biztosítása.

További részletek a „Kosár bevásárlóközösségek és egyéb REL-formák fejlesztése” című, 7. számú mellékletben találhatóak.

5. Pénzrendszerváltás

Fenntartható pénzrendszer nélkül nem lehetséges fenntartható gazdálkodás, az aktuális pénzrendszer azonban nem fenntartható. A pénzrendszer nagymértékben meghatározza a gazdaság működését, így azt is, hogy a társadalom milyen módon bánik a természeti javakkal. Az aktuális pénzrendszer a múltban hozzájárult a fejlett világ magas produktivitásához és életszínvonalához, de jelenleg nemzetgazdasági szempontból diszfunkcionális, és útját állja a fenntartható fejlődésnek. Az **aktuális pénzrendszer nem képes** kellő **pénzügyi biztonságot** és **stabilitást** biztosítani a reálgazdaság számára, arra ösztönzi a gazdasági szereplőket, hogy a termelést és a profitot a természet kárára is folyamatosan növeljék, előnyben részesíti a pénzügyi szereplők rövidtávú anyagi érdekeit a társadalom szociális és ökológiai érdekeivel szemben, és szélsőséges tőkekoncentrációhoz vezet. Az aktuális pénzrendszer ezáltal hosszabb távon a társadalom anyagi jólétét is veszélyezteti.

5.1 Az állami pénzrendszer (*sovereign money system*) kezdeményezése

Az aktuális pénzrendszer átalakítása **állami pénzrendszerré** biztosítaná a **fenntarthatóság monetáris alapjait**. Az állami pénzrendszer egyik alapvető tulajdonsága a **pénzteremtés és a hitelezés szétválasztása**. Az állami jegybank hitel- és kamatmentesen teremtené a pénzt, amely állami kiadások útján kerülne a gazdaságba. Ez lehetővé tenné, hogy a gazdaság növekedés nélkül is fenntartható legyen, vagyis pénzügyileg kiegyensúlyozottan működjön. Az állami pénzrendszerben a lakosság a jegybank által teremtett törvényes fizetőeszközhöz nem csupán készpénzként, hanem digitális számlapénzként is hozzáférhetne. **A kereskedelmi bankok nem teremthetnének többé számlapénzt**, hanem kizárólag a jegybank által teremtett pénzt adhatnák tovább hitelként, ami stabilabbá és biztonságosabbá tenné a bankrendszert. A jegybanknak a gazdasági termeléssel arányos pénzteremtése és az újonnan teremtett pénz államkasszába való befizetése lehetővé tenné, hogy a pénzteremtésből eredő nyereség demokratikus módon meghatározott **szociális és ökológiai célokat** szolgáljon.

További részletek a 8. számú mellékletben, Joób Márk „Az aktuális pénzrendszer kockázatai és az állami pénzrendszer koncepciója” c. tanulmányában (*Gazdaság & Társadalom, 2018/3–4.*).

5.2 Kiegészítő pénzhelyettesítők létesítése

Meg kell szüntetni a versengő, kamatos pénz egyeduralmát, és létre kell hozni **kiegészítő pénzhelyettesítőket**, amelyek valamilyen társadalmi közcél előmozdítását szolgálják, és kiküszöbölik a kamatos pénz negatív hatásait. A fent említett **éghajlatvédelmi ösztönzőrendszer** egyik eleme, a **zöld kvótapénz** ezt a célt is szolgálja.

5.3 A fejlődő országok államadosságának elengedése a koronavírus okozta egészségügyi és gazdasági krízis miatt

A koronavírus járvány súlyos egészségügyi, társadalmi és gazdasági károkat okoz az egész világon, hatása katasztrofális lehet a **fejlődő országokban** élő százmilliókra. Ezért több mint 200 civil szervezettel együtt [közös nyilatkozatban](#) sürgetjük, hogy töröljék el a 2020-ban esedékes összes **külső adósságtörlesztésüket**, és biztosítsanak számukra olyan további **sürgősségi finanszírozást**, amely nem hoz létre adósságot.

A külső államadosságok 2020-ban esedékes összes törlesztendő tőkáját, kamatát és költségét véglegesen el kell engedni, nem szabad tovább halmozódniuk a jövőben. Az adósságfizetések elengedésével érhető el a leggyorsabban, hogy a pénz az államoknál maradjon, és felszabaduljanak a koronavírus-világjárvány okozta egészségügyi, gazdasági és társadalmi krízisek legyőzéséhez szükséges erőforrások.

A koronavírus-járvány okozta krízis kezdete előtt számos ország **adósságválságban** volt. A válság végére még több ország fog még nagyobb, fenntarthatatlan adósságot szerezni. Az adósságok azonnali eltörlését ennek megfelelően tehát össze kell kapcsolni egy átfogóbb, hosszú távú megoldással az adósságválságra. Azért, hogy az **adósságok átütemezése** hatékonyabb, igazságosabb és sikeresebb legyen, az alábbiakat javasoljuk:

- Az ENSZ-en keresztül jöjjön létre egy **szisztematikus, átfogó és kikényszeríthető folyamat az államadosságok átütemezésére**.
- Az IMF tegyen közzé világos **irányelveket** arról, mikor **nem fenntartható egy adósság**, és kövesse azt a politikáját, amely szerint csak akkor ad kölcsönt nem fenntartható adóssággal rendelkező országoknak, ha fizetéseképtelenség következik be vagy adósságátütemezés történik.

További részletek a „A fejlődő országok államadosságának elengedésére van szükség a koronavírus okozta egészségügyi és gazdasági krízis miatt” című, 9. számú mellékletben találhatóak.

6. Vállalati felelősség

A pénzügyi és bankrendszer mellett elkerülhetetlen a **vállalatok átfogó szabályozásának** megváltoztatása is. David Korten úgy látja, hogy az egyik alapvető probléma, hogy a mai vállalatokat jogi személyiséggel ruháztuk fel, így a tulajdonosaik ki tudnak bújni a **jogi és erkölcsi felelősség** alól a vállalat tevékenységét illetően. A részvénytársaságok esetén a tulajdonosi felelősség még inkább megfoghatatlan. Az arctalan részvényesek megrendelése csak a vállalat jövedelmezőségére irányul, behajszolva a vállalatvezetést a környezeti és társadalmi erőforrásokat károsító működésbe.

A nemzetközi vállalatok politikai és gazdasági befolyásuk révén elérik, hogy az államok olyan **szabadkereskedelmi megállapodásokat** kössenek, amelyek különösen kedvező helyzetbe hozzák őket. Ilyen eszköz például a **befektető-állam vitarendezési eljárás (ISDS)**, amely lehetőséget ad a külföldi befektetőknek, hogy speciális, választott bíróságokon perelhessék a profitjukat kockáztató kormányokat.

Javaislataink:

- **Felelősebb működésre kell szorítani a vállalatokat** a jogi személyiségük megszüntetésével.
- A gazdasági demokrácia elősegítése érdekében a **tulajdonosi struktúrát szélesíteni kell** a családi, szövetkezeti vállalkozások támogatásával, és szükséges a vállalatóriások kisebb vállalkozásokká alakítása szigorú trösztellenes szabályozás mellett.
- A kereskedelmi egyezményekből fel kell számolni a **befektető-állam vitarendezési eszközöket**.
- A **multinacionális vállalatok** működését keretek közé kell szorítani egy nemzetközi szerződés megalkotásával.

7. Gondolkodásunk és erkölcsünk megváltoztatása

Akkor lehetséges az érdemi, rendszerszintű változás, ha **kultúránk alapvető gondolkodási paradigmái is megváltoznak**. Gondolkodásunk és hitünk megváltoztatása része kell hogy legyen mind társadalmi és gazdaságfejlesztési terveinknek, mind egyéni, belső fejlődésünknek.

A koronavírus-járvány megingatta azt az elképzelést, hogy a világ bármely problémájára a tudomány és a technika hatásos választ tud adni. A modernitás a felvilágosodás korától kezdődően eltávolította Istent a közéletből, az erkölcsöt a gazdasági viszonyokból. A politika és a gazdaság szinte egyetlen célja az ember materiális szükségleteinek fokozása és a felfokozott vágyak kielégítése lett. Csak akkor gyűrjük le fenntarthatósági problémáinkat, ha szakítunk **a tudományos-technikai haladásba vetett vakhittel**, ha a gazdaság és a politika az **erkölcs** szilárd talaján fog állni, ha a materiális dolgok mellett nagyobb szerepet kap életünkben *a család, a közösség, a természet és – hitünktől függően - a Jóistennel való kapcsolat*.

Az igazi változáshoz a **boldogsághoz való viszonyunkat** is át kell formálnunk. Az euró-atlanti civilizációban élők többsége a boldogságot az anyagi jóléttel azonosítja. A mindennapi életben a meghatározó döntési szempont az anyagi gyarapodás, az élvezetek fogyasztása, a több és több kényelem elérése. A koronavírus-járvány hatására boldogságfogalmunk is válságba került. Boldogságunk forrásának nem **a fogyasztást és az önmegvalósítást** kell látnunk, hanem **a másik emberrel való törődést, az igazságra törekvést, a megelégedést és szenvedésünk elfogadását**.

További részletek a „Miért nem sikerült eddig visszafognunk az ökológiai problémákat okozó környezetterhelést, és hogyan lehetne ezt megtenni a koronavírus-járvány elmúltával?” című, 1. számú mellékletben találhatóak.

Mellékletek

1. számú melléklet: *Miért nem sikerült eddig visszafognunk az ökológiai problémákat okozó környezetterhelést, és hogyan lehetne ezt megtenni a koronavírus járvány elmúltával?*
(http://mtvsz.hu/dynamic/1_mtvosz_javaslat_kornyezetpolitika.pdf)
2. számú melléklet: *Az éghajlatvédelem ösztönzőrendszere és az ökoszisztéma-szolgáltatások javítása*(http://mtvsz.hu/dynamic/2_mtvosz_javaslat_eghajlatvedelemi_osztonzorendszer.pdf)
3. számú melléklet: *Megújulóenergia-közösségek mint a globális klíma-, energia-, gazdasági és társadalmi válság kezelésének lehetséges eszközei*
(http://mtvsz.hu/dynamic/3_mtvosz_javaslat_kozossegi_energia.pdf)
4. számú melléklet: *Lakossági épületek energiahatékonysága – ESCO-típusú épületfelújítási program indítása*
(http://mtvsz.hu/dynamic/4_mtvosz_javaslat_esco.pdf)
5. számú melléklet: *Javaslatok az elektronikai termékek gyártásának, használatának és hasznosításának fenntarthatóbbá tételéhez*
(http://mtvsz.hu/dynamic/5_mtvosz_javaslat_tartos_ikt_termek.pdf)
6. számú melléklet: *Az élelmiszer-önrendelkezés megerősítése*
(http://mtvsz.hu/dynamic/6_mtvosz_javaslat_elelmiszer_onrendelkezes.pdf)
7. számú melléklet: *Kosár bevásárlóközösségek és egyéb REL-formák fejlesztése*
(http://mtvsz.hu/dynamic/7_kosar_kisleptek_projektjav.pdf)
8. számú melléklet: *Joób Márk: Az aktuális pénzrendszer kockázatai és az állami pénzrendszer koncepciója (Gazdaság & Társadalom, 2018/3–4.)*
(http://mtvsz.hu/dynamic/8_gt_2018_3_4_01_joob.pdf)
9. számú melléklet: *A fejlődő országok államadósságának elengedésére van szükség a koronavírus okozta egészségügyi és gazdasági krízis miatt*
(http://mtvsz.hu/dynamic/9_mtvosz_javaslat_adossag.pdf)

**Magyar
Természetvédők
Szövetsége**

Föld Barátai Magyarország

1091 Budapest, Üllői út 91/b

info@mtvsz.hu

www.mtvsz.hu

facebook.com/mtvsz

Támogatja az
Európai Unió

A kiadvány az Európai Unió pénzügyi támogatásával valósult meg. Tartalmáért a Citizens for Financial Justice és a Magyar Természetvédők Szövetsége felel, és azok nem szükségszerűen egyeznek meg az Európai Unió véleményével.

eurodad
european network on
debt and development

